

Posudek vedoucího na diplomovou práci

Název práce: Vliv situačních a osobnostních faktorů na ochotu platit za bezcenné informace

Autorka: Bc. Nikola Frollová

Vedoucí: Ing. Mgr. Marek Vranka

PŘÍNOS práce spočívá v originální syntéze teoretických poznatků z výzkumu kognitivních chyb a zkreslení u vnímání náhody a odhadů pravděpodobnosti. Ačkoliv se v rámci psychologie aplikace této problematiky obvykle zkoumají zejména v souvislosti s hazardním hráčstvím, ve skutečnosti je její aplikovatelnost daleko širší. V diplomové práci se autorka soustředí zejména na rozhodování ohledně využití expertních poradenských služeb nebo najímání služeb obecně, což má zjevné uplatnění v manažerském rozhodování ale i v běžném životě.

Deklarovaným CÍLEM práce je popsat faktory související s tendencí vidět v náhodných jevech řád a být přesvědčen o možnosti předpovídat nebo ovládat jevy, jež jsou ve skutečnosti zcela náhodné. Cílem empirické části je ověřit výše popsané souvislosti u vybraných osobnostních charakteristik a situačních proměnných, konkrétně u pocitu ztráty, jež má dle autorčiny hypotézy vést k větší ochotě platit za bezcenné predikce náhodných výsledků.

V TEORETICKÉ ČÁSTI autorka nejdříve na příkladech z odborné literatury ilustruje podceňovaný význam náhody v různých oblastech lidského snažení – od trhu s populární hudbou po akademii. Vytváří tím prostor pro následující představení současných poznatků o lidském vnímání náhody a zejména o systematických chybách, jichž se lidé v konfrontaci s náhodnými jevy dopouštějí. Tyto poznatky jsou pak v závěru teoretické části aplikovány na problematiku expertních předpovědí a posudků, jež lidé právě v důsledku výše popsaných kognitivních chyb využívají častěji a připisují jim větší důvěryhodnost, než by bylo záhodné.

V EMPIRICKÉ ČÁSTI autorka prezentuje jednoduchý laboratorní experiment, jehož cílem mělo být ověření hypotézy, že lidé spíše podléhají mylným přesvědčením o náhodě v situaci, kdy prožívají pocit ztráty. Účastníci zároveň v rámci studie vyplnili řadu dotazníků a bylo tudíž možné prozkoumat, které z vybraných osobnostních charakteristik (např. víra v intuici, potřeba kognice, flexibilní a kritické myšlení, schizotypie ad.) s tendencí podléhat těmto mylným přesvědčením souvisí. Pocit ztráty byl navozen matematickým úkolem, kdy účastníci měli v sérii matic najít dvojici čísel, jejichž součet je přesně 10. Zatímco jedna skupina za každou vyřešenou úlohu body získávala, druhá body za každou nevyřešenou úlohu ztrácela. Výchozím předpokladem při tom bylo, že ačkoliv bude průměrný výsledek v obou skupinách stejný, skupina ztrácející body bude zažívat pocit ztráty, jelikož účastníci v ní budou svůj výsledek spíše srovnávat s maximálním možným. Prostor k projevení chybných přesvědčení o náhodných jevech a ochoty platit za bezcenné informace byl účastníkům poskytnut v rámci úkolu, kde jejich odměna závisela na správném odhadu výsledku hodů mincí. Zároveň měli účastníci možnost zúčastnit se aukce, o to, zda jejich odhady bude provádět osoba, jež byla v minulém kole v tomto hádání úspěšnější, místo osoby, která byla nejméně úspěšná. Protože úspěch u předchozích hodů nijak nesouvisí s úspěšnou predikcí následujících výsledků, každý, kdo se aukce účastnil a přihodil vyšší než nulovou částku, podlehl nějaké formě iluze či miskoncepce v souvislosti s náhodným jevem. Najít podporu pro výzkumnou hypotézu se nepovedlo, což ale může být způsobeno neúspěchem při navozování pocitu ztráty. Přesto se povedlo najít několik zajímavých rozdílů mezi lidmi, kteří se do aukce zapojili a těmi, kteří žádný nenulový příhoz neudělali – účast v aukci souvisela se sklony k „iracionálnímu“ myšlení. Toto iracionální myšlení je společnou složkou schizotypních tendencí, absence potřeby kognice, flexibilního myšlení, víry v štěstí a tendence věřit nesmyslům, vyextrahovanou komponentní analýzou.

CELKOVĚ lze říci, že práce se zabývá originálním a nesnadným tématem. Největšími nedostatky jsou nedostatečná provázanost jednotlivých částí textu, absence dodatečné editorské práce a strohost závěrečné diskuse a závěru. Naopak je potřeba vyzdvihnout práci s relativně velkým množstvím zahraničně literatury a přehledně popsanou a zpracovanou empirickou část a provedený experiment.

Předloženou práci HODNOTÍM VELMI DOBRĚ a DOPORUČUJI K OBHAJOBĚ.

OTÁZKY pro obhajobu:

Jakým způsobem je možné u lidí odstranit chybné představy a přesvědčení o náhodě a pravděpodobnosti?